

การศึกษาสังขศิลป์ชัยในเชิงสังคม

วรรณกรรมและสังคมมีความสัมพันธ์กันจนไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้ เพราะทั้งวรรณกรรมและสังคม ต่างก็มีอิทธิพลต่อกันและกัน เนื่องจากกวีผู้ประพันธ์วรรณกรรมนั้น ๆ ต่างก็เป็นหน่วยหนึ่งของสังคม จึงอ้อมไม่ไค้ที่จะสอดแทรกความคิดและสภาพสังคมในสมัยที่ตนอยู่ลงไปควย ซึ่งรวมทั้งลักษณะภาษาและรูปแบบคำประพันธ์ ขณะเดียวกันความคิดและเนื้อหาในวรรณกรรมที่กวีพรรณนาไค้ได้อย่างประทับใจผู้อ่านผู้ฟัง ก็จะมีอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรมของคนในสมัยนั้นและสมัยต่อมาไค้ควย ดังนั้นการศึกษาในเชิงสังคมจากวรรณกรรม จึงเป็นผลพลอยไค้ที่มีคุณค่าอย่างยิ่งที่จะทำให้ผู้ศึกษาทราบถึงความคิดและวิถีชีวิตของคนในยุคสมัยที่วรรณกรรมนั้นเกิดขึ้น

ควยเหตุผลดังกล่าวข้างตน จึงขอนำเรื่องสังขศิลป์ชัยฉบับภาคอีสานมาศึกษาในเชิงสังคม สังคมในที่นี้หมายถึงความคิดและสภาพความเป็นไปของตัวละครในเรื่องสังขศิลป์ชัย ซึ่งอาจจะเป็นสภาพสังคมที่แท้จริงสมัยท้าวปราณค้ำ หรืออาจจะเป็นสภาพสังคมที่กวีจินตนาการเพิ่มเติม สภาพสังคมทั้งสองประการในสังขศิลป์ชัย นี้ต่างก็แสดงให้เห็นค่านิยม ความคิด ของกวีผู้ประพันธ์ซึ่งเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมขณะนั้น

การศึกษาในเชิงสังคมบทนี้ จะเน้นวิเคราะห์ลักษณะสังคมที่ปรากฏในเรื่องสังขศิลป์ชัย ทางด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว ความเชื่อ การปกครอง ค่านิยม ของสังคม ตลอดจนเรื่องปัญหาเชื้อชาติ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ความสัมพันธ์ในครอบครัว

ลักษณะครอบครัวที่ปรากฏในเรื่องสังขศิลป์ชัยนี้ เป็นครอบครัวที่สมาชิกมีความสัมพันธ์กันใกล้ชิด เช่น ระหว่างพี่กับน้อง หรือลงกับหลาน ดังความสัมพันธ์ระหว่างท้าวบุตรราช กับนางสุมนทนา ที่แสดงไว้ในคำรำพันถึงความรู้สึกของท้าวบุตรราชตอนเสียนางสุมนทนาไปเมื่อครั้งท้าวกุมภทัตต์มาลักเอาตัว ว่า

เมื่อนอง พากพิไไว้ เมื่อสูเมืองมาร เมื่อใด
 พบ นอนเต็มตา ตั้งแตแดน โกวแก้ว 1

ความตอนนี้นำแสดงว่าท้าวสุทราษทวงถึงวถถึงนองมากขนาดความอนไม่หลับสนิท นอก
 จากนี้การ เรียบนองว่า แก้ว นั้นบ่งถึงความยกย่องและรักใคร่นางสมุณฑทพยูเปรียบคังมณีนมีค่า
 ของท้าวสุทราษ ความรู้สึกผูกพันกันเช่นนี้เป็นความสัมพันธ์อันใกล้ชิดของครอบครัว

ลักษณะครอบครัวอีกลักษณะหนึ่งคือ การสมรส ในเรื่องสังข์ศิลป์ชัยนี้แสดงให้เห็น
 ทั้งการสมรสกับบุคคลนอกวงศ์วาน เช่น นางศรีสุทราษจันทริคาท้าวกุมภทัสมรสท้าววธุนาค
 และการสมรสกับบุคคลที่มีเชื้อชาติเดียวกัน เช่น ท้าวสุทราษ สมรสกับนางจันทา และนาง
 ทั้งเจ็ด ถึงแม้ว่าในเรื่องนี้จะมีการสมรสทั้งสองประเภท แต่ก็ยังมีหลักข่างประการสำหรับ
 การสมรส คือ สำหรับครอบครัวหรือชนชาติที่ถือว่าตนเองเจริญ จะไม่ยอมให้มีการสมรสนอก
 เชื้อชาติ ดังคำกล่าวของท้าวกุมภทัท ตอนที่จะไปลักนางสมุณฑท มาว่า

66	กุมพันทแคน	เคื่องมะโนคอยคัง
	นิจักใจแอวอวน	อนอง ก็ใช้การ
	เขี้ยวทผึกเข่าเชอ	เซ็งคนเมืองมัว
	คัทคนเคียวจร	จอบเอาตายไค 2

ฉะนั้นจากเรื่องสังข์ศิลป์ชัย ลักษณะการสมรสในเรื่องนี้จะเป็นการสมรสนอกวงศ์วานได้ใน
 กรณีที่ทั้งสองฝ่ายจักต้องมีฐานะเท่าเทียมกัน

การสมรสที่มีปรากฏในเรื่องสังข์ศิลป์ชัย เป็นแบบ Polygamy คือประเพณีที่มีคู่
 สมรสไคมากกว่าหนึ่งคน ชนิดที่เรียกว่า Polygyny คือการยินยอมให้ผู้ชายมีภรรยาไค

1 ท้าวปรางค์คำ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 345.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

หลายคน เพราะในเรื่อง ท้าวสุทราธ และสังข์ศิลป์ชัย ต่างก็มีมเหสีมากกว่าหนึ่งคน ลักษณะนี้ถ้าพิจารณาจากเรื่องสังข์ศิลป์ชัยก็อาจตั้งข้อสังเกตได้ความมาจากสาเหตุประการหนึ่งคือ ความนิยมของชายในภูมิภาคแถบนี้ที่เห็นว่าการมีภรรยาหลายคน ช่วยเสริมความสามารถของตนให้เด่น เพราะในวรรณกรรมเรื่องอื่น ๆ ของอีสานเช่น ท้าวฮุ่งท้าวเจือง ท้าวการเกด ท้าวเอกต่าง ก็มีภรรยาหลายคนทั้งสิ้น เรื่องนี้นับเป็นค่านิยมที่ตกมาในสังคม และส่งอิทธิพลต่อคนไทยมาจนทุกวันนี้

การสืบสายโลหิตในเรื่องสังข์ศิลป์ชัย ก็เหมือนกับลักษณะสังคมไทยโดยทั่วไปคือ มีการสืบสายโลหิตทางฝ่ายบิดา (Patrilineal) เพราะในเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย ก็สืบสายโลหิต และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับญาติทางฝ่ายบิดา ส่วนการสืบสมบัติในเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าผู้จะรับทรัพย์มรดกนั้น ต้องเป็นคนมีความสามารถ การพิจารณานี้ได้เน้นหนักถึงเรื่องวัย ฉะนั้นในเรื่องนี้สังข์ศิลป์ชัยซึ่งเป็นโอรสของท้าวสุทราธคนสุดท้ายของก๊กดัมไคราชสมบัติ เพราะความสามารถของตนเอง

ความเชื่อในเรื่องสังข์ศิลป์ชัย

ความเชื่อส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่ได้รับการอบรม แลแล้วสั่งสม และตกทอดมาจากชนรุ่นก่อน ความเชื่อเหล่านี้มีผลต่อพฤติกรรมและความคิดของคนในยุคต่อมา ทั้งนี้ความเชื่ออาจจะวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปตามอิทธิพลของสภาพแวดล้อม ฉะนั้นการศึกษาเรื่องความเชื่อในสังข์ศิลป์ชัย จึงเป็นเครื่องช่วยให้เข้าใจความคิดและพฤติกรรมของคนในสมัยที่วรรณกรรมเรื่องนี้ประพันธ์ขึ้น ลักษณะความเชื่อที่มีปรากฏอยู่ในเรื่องสังข์ศิลป์ชัยพอจะแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. ความเชื่อทางศาสนา
2. ความเชื่อทางด้านไสยศาสตร์
3. ความเชื่อทางด้านโหราศาสตร์

1. ความเชื่อทางศาสนา

ศาสนาที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อในเรื่องสิ่งลึกลับมากที่สุดคือ พุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อในเรื่องกรรม คือ เชื่อว่าสิ่งที่ได้รับเป็นผลของการกระทำของตนในอดีต แต่ก็มีความเชื่อที่ต่างกันกับเรื่องกรรมในหลักพระพุทธศาสนาที่เชื่อว่าการกระทำของคนที่จะรับผลกรรม เพราะในสิ่งลึกลับใดแมงความเชื่อเรื่องกรรมไว้เป็นสองแบบคือ

ก. ถ้าเป็นผลดีที่เชื่อว่าได้รับจากการกระทำของคนในอดีตก็เรียกว่า บุญ เช่น ในบทที่ท้าวสุทราชาได้นำทั้งเจ็ดมาเป็นนมเหลื้สมปรารถนา ก็รำพึงว่าเป็นบุญส่งผล iva

บัดนี้ บุญแข่งขาม
นางคอย ทงสืบสาบ

เวร่าไลบาบ
สินสอยชอยเฮา พืดอน ¹

ข. ถ้าเป็นผลร้ายที่เชื่อว่าเกิดจากการกระทำไม่ดีของคนในอดีต ก็จะเรียกว่า กรรม หรือ เวร เช่นในตอนนางปทุมมา และนางจันทาจะออกจากปัญจาลนครไป ก็รำพึงและสั่งสอนข้าราชการไม่ให้ทุกข์โศกiva

เทื่อนี้ เวรคอบแพ
อย่าไค้อาทรทุกข์

จำจากไค้กัน แลเค
อยู่กะเลิมสมสาบ ²

ลักษณะความเชื่อเรื่องกรรมทั้งสองแบบนี้ปรากฏอยู่ตลอดเรื่องในเหตุการณ์ที่ตัวละครได้รับผลดีหรือร้ายก็ตาม จะต้องกล่าวถึงเรื่องกรรมทั้งสิ้น ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าความเชื่อเรื่องกรรมนี้เป็นกลวิธีที่กวีผู้ประพันธ์นำมาใส่ไว้ เพื่อให้ผู้อ่านยอมรับสภาพของ

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 68.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 87.

ตัวละครที่ตองประสบโดยไม่โหดวาเป็นความผิดของผู้อื่นหรือตัวละครอื่น นอกจากนั้วิธีการ
เขันนั้ยังช่วยเนนให้ผู้อานเห็นวา การทำคัยอมโคคั ทำช่วยยอมโคคััว ซึ่งจะสงผลให้ผู้อาน
ไมตองการทำควาามชั่ว อันมีผลพลอยโคให้สงคมอยุรวมกันอยางสงบสุข

ส่วนความเชือในเรื่งบุพเพสันนิวาสนั้น ถึงแมจะไมใช่ความเชือในทางศาสนา
โดยตรง แตกัเป็นความเชือที่เกดจากความเชือในทางพุทธศาสนาว่าคนเรากตายแลวตอง
เกดอื่ก ความเชือในเรื่งบุพเพสันนิวาสนั้เป็นความเชือที่ช่วยผดัการะควาามรับผดัชอบใน
เรื่งการเลือกคูครองของตัวละครไปอยูกัโชคชะตาที่กำหนดให้มาเป็นคูกันแทน เพราะ
เป็นความเชือที่สงคมยอมรับอยุ เช่น ในบทนางสมลทาเมื่อไมทราบจะทำอยางไร ก็ตกลง
ยอมอยูกัท้าวกุมภันท์ เพราะคิควาเป็นเรื่งบุพเพสันนิวาส (แนน) ัววา

ฐัว แนนนำเกยว กันลงลำตาง จิงลือ
มัตนั้ โกโคตเชอ ลือทามทอนเป็น ¹

ความเชือในคานศาสนาที่มีปรากฏอยุในเรื่งสังขศิลาปรัย มีใช่เป็นความเชือที่
ตรงตามหลักแหของพระพุทศาสนา แตเป็นความเชือในทางศาสนาที่สงคมในภาคอีสานสมัย
นั้นยคดอ

2. ความเชือในเรื่งเวทมนต์คาถา และอำนาจเหนือนมนุษย์

ความเชือในเรื่งเวทมนต์คาถาและอำนาจเหนือนมนุษย์ที่มีในเรื่งสังขศิลาปรัย นั้น
แมงออกเป็น การทำเสนห และการมีอำนาจเหนือนมนุษย์

ก. การทำเสนห

ในเรื่งสังขศิลาปรัย มีการทำเสนหให้ท้าวภุราษทองรักนางทั้งหก ลักษณะของ
การทำเสนหนั้ ผูกะทามักเป็นคนมีเวทมนต์ประเภตแมมคหมอยี่ ซึ่งในนั้นเรื่งก แมแผค

¹ เรื่งเดี่ยวกัน, หน้า 20.

คำว่า แผลนี้ตามพจนานุกรมภาคอีสาน - ภาคกลาง ให้ความหมายไว้ว่า "ว. คู่กัน, ตีค
กันเป็นคู่" ¹ ส่วนในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ได้ให้ความหมายคำว่า
แผล ไว้ว่า "แผล ว. เป็นคู่, ตีคกันเป็นคู่ น. เรียกยาที่ผู้หญิงทำให้ตัวรัก ว่า ยาแผล"²

จากความหมายคำว่า แผลในพจนานุกรมทั้งสองฉบับก็พอสรุปได้ว่า แม่แผล คือหญิง
ที่สามารถประกอบยาแผลเพื่อทำให้หญิงชายมาอยู่รวมกันเป็นคู่ตามความต้องการของหญิงผู้มา
วางใจ การทำเสน่ห์ปรากฏอยู่ในเรื่องนบร่ายไว้ว่า

เมื่อนั้น	แม่แผลฮาย	เฮฮับปุ่นปอง
	ยาหอมสม	ใส่ในโหนด
ยามเมื่อ	พู่บายาย	บวยคำสงไสค
	พิลพุงฮอน	สมใหม่ทั่วทวง ³

วิธีการทำเสน่ห์ไม่ได้ใช้การฝังรูป คือหุ่นหญิงชายหันหน้าเข้าหากัน แล้วเสกควยคาถา เช่น
ในตอนแรกกวาดทำเสน่ห์ให้จมน้ำไวยวรนากหลงนางสร้อยฟ้า แต่ในสังข์ศิลป์ชัยใช้ยาเสน่ห์
โดยตรงใส่ลงในน้ำอาบ ทำให้คนที่ถูกน้ำนั้นหลงใหล เรื่องการทำเสน่ห์นั้นถึงแม่จะมีปรากฏ
อยู่ในเรื่องสังข์ศิลป์ชัย แต่ผู้ประพันธ์ก็เห็นว่าเป็นสิ่งไม่ดียุคตลอดเวลาที่เรียกแม่แผล
จะเรียกว่า "แม่แผลฮาย" หรือ แม่แผลราย ทุกครั้งไปเพื่อให้ผู้อ่านทราบว่าเป็นสิ่ง
สังคมไม่ยกย่อง

¹ พจนานุกรมภาคอีสาน - ภาคกลาง (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช,
2505), หน้า 280.

² พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493, (พิมพ์ครั้งที่ 7, พระนคร :
ราชบัณฑิตยสถาน, 2510), หน้า 633.

³ ท้าวปรางค์คำ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 78.

การทำเส้นที่ เป็นลักษณะหนึ่งของไสยศาสตร์ที่เรียกว่าไสยดำ¹ คือเป็นการกระทำเพื่อให้ผดรายแวญอน

ข. การมีอำนาจเหนือมนุษย์

การมีอำนาจเหนือมนุษย์ เป็นลักษณะของตัวละครที่มีฤทธิ์ อำนาจมาก เช่น ท้าวกุมภกัณฑ์ สังข์ศิลป์ชัย ท้าวสีหราช สังข์ และบรรดายักษ์ ครุฑ นาค เทวดา ต่าง ๆ ลักษณะอำนาจที่ตัวละครเหล่านี้แสดง พอจะจัดแยกประเภทออกได้เป็น สามประเภท คือ

1. อำนาจที่แสดงให้เห็นด้วยการแปลงกาย

ตัวละครที่แปลงกายได้ในเรื่องสังข์ศิลป์ชัย เป็นตัวละครประเภทที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ทั้งหลาย และการแปลงกายนี้ก็มักมีจุดประสงค์ต่างกันอยู่ 2 ประเด็น คือ

ประการแรก ตัวละครเหล่านี้แปลงกายเพื่อใช้ประโยชน์ในการรบ เช่น เพ็ชร์โค ทหารของท้าวกุมภกัณฑ์ แปลงเป็นพราหมณ์นำมามาถวายสังข์ศิลป์ชัยเพื่อให้อาบจะไคร้อนรุ่ม เพราะน้ำนั้นมีพิษเหมือนไฟ หรือในตอนท้าวกุมภกัณฑ์แปลงเป็นไก่แสนตัวทำให้ศัตรูสับสน แล้วจึงนางสุเมธพากลับคืนไปได้ การแปลงกายนี้จึงเป็นส่วนหนึ่งของวิธีการรบที่จะทำให้ศัตรูสับสน และหลงเชื่อตนจะไค้ทำร้ายไค้ตาย

ประการที่สอง ที่ตัวละครแปลงกายก็เพื่อเสริมบารมีของสังข์ศิลป์ชัย เช่น ในตอนท้าวสุทราจะเข้าเมืองอินทปัตถ์ พวก นาค ครุฑ เทวดา ต่างก็มาแปลงกายเป็นมนุษย์รูปร่างสวยงาม เพื่อเสริมให้เห็นว่าสังข์ศิลป์ชัย เป็นผู้มั่งมีบุญญาธิการ

2. อำนาจที่แสดงให้เห็นด้วยการเหาะเหินเดินอากาศ ในเรื่องสังข์ศิลป์ชัย นี้ มีตัวละครที่เหาะเหินเดินอากาศไค้คือ เทวดา ครุฑ ท้าวกุมภกัณฑ์ เทวดาและครุฑนั้นอยู่ในท้องฟ้าอยู่แล้ว การเดินทางจึงต้องใช้เหาะและบิน ส่วนท้าวกุมภกัณฑ์นั้นเป็นผู้มีฤทธิ์อำนาจมาก จึงสามารถเหาะไปไค้แม่ในสวรรค์ เช่น บทพรรณนาไค้ว่า

¹ กศิณี สุจินะพงษ์, "การให้ไสยศาสตร์ในเสภาขุนช้างขุนแผน", วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศิลปศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แผนกวิชาภาษาไทย, พ.ศ. 2516, หน้า 7. (สิดำเนา).

คอมฮำแฉว	ลาราชปางคทอง
ฮวายมนทโอม	แฉวทะยานยังฟ้า
แยงเห็นกำ	กะโคทองเหาะราช
พนกับฉ่า	เขี้ยวคั่นคองเงิง ¹

การเหาะเหินเดินอากาศนั้นไม่ได้ปรากฏอยู่ตลอดเวลา และตัวละครที่เป็นมนุษย์ เช่น สังข์ศิลป์ชัย แม้จะมีฤทธิ์ที่โชกการเดินทางธรรมดาแต่สามารถเดินได้เร็ว ดังบทพรรณนาถึงสีไหเมื่อได้รับศรจากสังข์ศิลป์ชัยว่า

68 แฉวคอบแฉว	พิเสสสรสะเค็ค
คั้นเคี้ยวเงิง	ฮอดพระอรนองคอง ²

ฉะนั้นการเหาะเหินเดินอากาศจึงเป็นลักษณะการเดินทางของตัวละครที่มีอำนาจเหนือมนุษย์เท่านั้น ตามลักษณะของการเดินทางที่ปรากฏในฉบับนี้

ค. การใช้เวทมนต์ในการรบ เป็นยุทธวิธีหนึ่งที่กวีใช้ในการแสดงความสามารถของตัวละครในเรื่องสังข์ศิลป์ชัย นอกเหนือจากการแปลงกาย ก็มีการใช้เวทมนต์ทำให้เกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย นี้มีเฉพาะเรื่องทำให้เกิดไฟร่อน และน้ำค้ำไฟเท่านั้น เช่น ในตอน เพ็ชโค เอาไหหน้าเตาใส่สังข์ศิลป์ชัยร่อนรุ่มนั้น สังข์แก้วควยการพ่นน้ำออกมาค้ำว่า

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 6.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 204.

ฟูไรทาว	พงเวทนาหนัก
สังข์ทองฉาย	พนทะนึ่งองน้ำ
บาทหายฮอน	ยอคารเปื่องแกว่ง ¹

ส่วนในตอนสังข์ศิลป์ชัยรบกับท้าวกุมภทัต ก็มีการใช้เวทมนต์อีก คือสังข์ ใต้เป่าเป็นไฟไป
เผาพวกมาร คึงความว่า

คินคินกอง	กงแม่มะหาสมุทท์
สังข์ทวยแปวไฟ	เป่าไปปุนฮอน ²

การใช้เวทมนต์ในการรบนี้ เสมอในวรรณกรรมแต่โบราณของไทยไม่ว่าจะในภูมิภาคใดก็จริง
แต่ในสังข์ศิลป์ชัยก็ได้แสดงคาถาหนึ่งไว้อย่างชัดเจนจากคำพูดของท้าวสุทราษ เมื่อตอนจะ
ติดตามนางสุมณฑากลับคืนมาว่า

69 ฝึกไปจอมจาง	หมอลำเฮียนมนต์
ทำคนเป็น	คึงทอนทะยานฉาย
อันนั้นวิสัยชา	เยียวเกินการชั่ว
ฝึกเผาเชื้อ	ทอนเถาโคควน
วาจักไปจอมจาง	ผู้บิบบายแบกน่านัน
เยียวมโค	โดยคามคังลาว
ลือจักไปแสงควย	คาปะโสสมโพษ
อะพินยานไคแล้ว	ทะยานลำดวงนำ คึงนั้น

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 221.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 269.

ลอบบ เป็นมีโยชนแท้ ฝึกหอดอะวิสัย
 ความกุไฉนะคะเสียด บวชสมณัสวางคัน¹

ค่านิยมที่ปรากฏในข้อความนี้คือ การใช้ไสยศาสตร์ เวทมนต์ คาถาท่าง ๆ นั้นถ้าไปว่าจ้างให้ผู้อื่นกระทำแทนตนนั้นเป็นสิ่งไม่ดี แต่ถ้ามีความสามารถ ตนเองสามารถใช้เวทมนต์ปราบศัตรู ก็ไม่ถือว่าเป็นสิ่งไม่ดี ค่านิยมนี้แสดงว่า สังคมอีสานในสังขศิลป์ชัยฉบับนี้ยอมรับเรื่องเวทมนต์คาถาในแง่ป้องกันตนเอง แต่ตาเป็นการว่าจ้างก็เป็นการใช้เวทมนต์คาถาเพื่อคนอื่นมิใช่ป้องกันตนเอง จึงนับว่าเป็นสิ่งผิดและไม่ดี ค่านิยมนี้จึงเป็นเครื่องจำกัดขอบเขตของการใช้เวทมนต์คาถา

3. ความเชื่อทางคานโหราศาสตร์

ความเชื่อทางคานโหราศาสตร์นี้ เป็นความเชื่อเกี่ยวกับการทำนายเกี่ยวกับอนาคต โดยอาศัยดวงดาวเป็นเครื่องกำหนด ในเรื่องสังขศิลป์ชัยมีความเชื่อประเภทนี้คือ

- ก. ความเชื่อในเรื่องฤกษ์ยาม
- ข. ความเชื่อในเรื่องการสะเดาะเคราะห์
- ค. ความเชื่อในเรื่องสิ่งบอกเหตุการณ่วงหน้า
- ก. ความเชื่อในเรื่องฤกษ์ยาม

ในเรื่อง สังขศิลป์ชัย มีความเชื่อถึงว่าจะต้องหาเวลาดีที่จะกระทำกรอันเป็นมงคล เช่น ในตอนที่ท้าวภูธรราช จักลาผนวชก็ต้องหาฤกษ์ดีว่า

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 22 - 3.

๗๐	วันนี้ อุตตะโมแท้	อุคมอันปะเส็ด
	ควนจัก อูพิเสกเจ้า	จอมชอยชอยคะดี

	วันสุกกา	งายงามไชยะโชค
	ความเกี่ยวขาง	เชิญเจ้าสุพาย ¹

ความเชื่อในเรื่องฤกษ์ยามนี้ เป็นความเชื่อที่มีมาแต่โบราณจนกระทั่งปัจจุบันนี้ เป็นลักษณะความเชื่อที่ไม่ใช่อิทธิพลของพุทธศาสนา แต่เป็นความเชื่อที่แท้จริงที่อาศัยการคำนวณทิศทางของดวงดาว และเชื่อวาทิศทางของดวงดาวมีผลต่อชีวิตของมนุษย์

ข. ความเชื่อในเรื่องการสะเคาะเคราะห์

มนุษย์เราแต่ดั้งเดิมนั้นนับถือผีเทวดาและปรากฏการณ์ธรรมชาติต่าง ๆ เมื่อรูวาทนจะเคราะห์ร้ายก็มักมีการสะเคาะเคราะห์เพื่อให้อภัย ลักษณะความเชื่อเช่นนี้ปรากฏในเรื่องสังข์ศิลป์ชัย ว่า

๗๑	คันทวากายเหตฮาย	มีโชคชวนถึง
	เยี้ยวจักโลกงนะคร	เค็กเฮารามสง
	คืทอปนหมอแก	พะลี้กัมมบนเบิก
	เคาะหาคาคเนอ	นางนนั้นเบาคา พระเอย ²

คือเมื่อท้าวสุรราชมีเคราะห์ โจรก็ให้สะเคาะเคราะห์ วิธีการสะเคาะเคราะห์นั้นในเรื่องสังข์ศิลป์ชัย มีกล่าวไว้ว่า

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 43 - 4.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 12.

ลักษณะการสะเคาะเคราะห์ที่ไขควายนี้นับเป็นการสะเคาะเคราะห์แบบเก่าที่ไขควายเป็นเครื่อง
สังเวย แสดงว่า ควายเป็นอาหารสำคัญที่หาได้ง่าย และเป็นของดีสำหรับสังคมสมัยนั้น

การสะเคาะเคราะห์นี้แม้ในเรื่องสังคีตปรัชญาจะใช้เป็นวิธีการแก้เคราะห์ร้าย ขณะ
เดียวกันก็แสดงให้เห็นผู้อ่านทราบควายว่า การสะเคาะเคราะห์ไม่ได้ผลเท่าไร เพราะจาก
เรื่องนางสุมนทาทถูกท้าวภุมภักดิ์ลักตัวไปไคแม่จะมีการสะเคาะเคราะห์ ฉะนั้นการสะเคาะ
เคราะห์ในเรื่องนี้ก็ผู้แต่งจึงมิได้เชื่อถือ แต่บันทึกลงไว้ตามลักษณะของสังคมที่เขาเชื่อถือ
กันเท่านั้นเอง

ค. ความเชื่อในสิ่งบอกเหตุการณดวงหน้า

สิ่งที่บอกเหตุดวงหน้านั้นอาจเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า โชค และ ลาง

โชค คือ เคราะห์, คราวดี, คราวร้าย โดยมากใช้ในทางดี^๑

ลาง คือ เครื่องหมายที่ปรากฏให้เห็นอันบอกเหตุร้ายหรือดี^๓

สิ่งที่บอกเหตุการณดวงหน้านั้นในหนังสือสังคีตปรัชญานี้ พอจะแบ่งออกตามรูปแบบ
ลักษณะการเกิดได้เป็นสองประเภทคือ โชคกลางที่แสดงออกมาในรูปปรากฏการณ์ธรรมชาติ
และ โชคกลางที่แสดงออกในรูปของความฝัน

๑. โชคกลางที่แสดงออกในรูปปรากฏการณ์ธรรมชาติ ไคแกสัตว์ และคินฟ้า
อากาศที่มีลักษณะผิดปกติเพื่อบอกเหตุต่าง ๆ

๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า 331.

๒ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493, หน้า 346.

๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า 798.

สัตว์ที่เข้ามามีบทบาทมากในเรื่องการบอกเหตุการณ์ล่วงหน้าคือ นก ในสังข์ศิลป์ชัย เมื่อนางสุมณฑาจะเข้าเมืองมัญจาคีรี พระอินทร์โฉบให้กาเข้ามาบอกขานนั้นแก่ท้าวฤๅษราช ว่า

พระบาทเจ้า	ทิพพะโศกสวางพั้ง
กับังกอน	หมุยงยาตอง
เสียงกานัน	นางมาเวียนวา
นอยหนึ่งตาพระเนตตเจ้า	จอมชอยคะเมนเมือง ¹

นอกจากกาแล้วก็มีสัตว์ประเภทแมลง ไคแก้งในเรื่องสังข์ศิลป์ชัย กล่าวไว้ว่า

มีทั้งพุมมะราเกี้ยว	กันลงของพระเนตต์ ²
---------------------	-------------------------------

ลักษณะที่ฝังอยู่และเมื่อยคุหนึ่งบินลงมาพร้อม ๆ กันต่อหน้าตอกานันในเรื่อง ไทรไคทำนายว่า นางสุมณฑาจะมีคู่พร้อมมาแล้ว นอกจากนั้นก็ยังมีจิ้งจก มีกกล่าวไว้ว่า

เจียมไตเตน	โตนตองบ่าวชา ³
------------	---------------------------

ลางที่เกิดจากจิ้งจกตกมาถูกบ่าวชานัน ไทรทำนายว่ามีคนในราชสกุลของท้าวฤๅษราชทำให้ มัวหมองและต้องเสียคนที่มิดำ แต่ไม่นานเรื่องทั้งหลายก็จะเปิดเผย

นอกเหนือจากสัตว์ กิริยาอาการของคน ก็ถือว่าเป็นเครื่องบอกเหตุการณ์ได้ เช่น ในสังข์ศิลป์ชัยพูดถึง ตาเขมนไว้วา

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 331.

² เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

นอຍหนึ่งตาพระเนตตะเจา จอมชอยคะเมนเมือง 1

ตาเขมนั้นให้รในเรือ่งทหายวจะให้ลาภกายหลัง โดยไม่ไคพิจารณาว่าเขมนคานไหน ซึ่งฉิคกับของไทยภาคกลางที่ถอว่า ถ้าเขมนตาชายนันเป็นเครื่องบอกโชคคี่ ถ้าเขมนตาชวานันบอกกลางราย ตาเขมนนี้ถ้ามีลักษณะอาการตามัวมองไม่เห็น จึงจะถอว่าเป็นกลางราย เช่นกิริยาของทาวกุมภภคที่จจะตองเสียนางและทายวา

สองตาคตน

สะเมนมัวมีแจง 2

กิริยาหลักก็ถอว่าเป็นกลางไค เช่นกิริยาหลักของทาวกุมภภคที่หลักเกินไปจนในจิตใจเกิดความเศร้ามองและหลง มีน้ำลายระเหยทั่วหอง และเสลดไหลออกมาพูมยอยวา

คินันหลับนอกพน

จนหลาหลงจิตค

ลายเหยเหิง

เสคฟองพูมยอย

นางคานคน

หลายที่เขยนยาก

ยักขี้ใหญ่สะคุง

หลงเนื้อสันส่าย 3

คินฟ้าอากาศก็เป็นเครื่องบอกเหตุการณดวงหน้าทั้งคี่และรายไคอีกเช่นกัน เช่นในตอนที่ทาวกุมภภคที่จจะตองเสียนชีวิตก็เกิดกลางทาง ๆ คื่อ

1 เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 187.

3 เรื่องเดียวกัน, หน้า 175.

มีทั้งไม้ไขว่ขวาง

ชาวชายส่งลง

มีทั้งฟ้าฟางเคา

คุมเมคมันทีบ 1

ดินฟ้าอากาศตาไมแจ่มใส ก็เป็นลางร้ายบอกเหตุการณ์ไม่ดีได้

2. โศกกลางที่แสดงในรูปของความฝัน

ลักษณะของความฝันที่ปรากฏในเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย เป็นความฝันที่บอกเหตุการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้นทั้งสิ้น

ฝันที่บอกล่วงหน้าว่ากำลังจะประสบเหตุการณ์ดี เช่นในตอนที่น่างปทุมมาและนางจันทาจะทรงครรภ์ ก็ฝันว่า

นางปทุมมาฝันครั้งที่หนึ่งว่า พระจันทร์ลอยมาเหนือศีรษะ พระจันทร์นั้นมองใส่สองฟ้าใหญ่เรื่อง ฝันอีกครั้งว่า นางโคแบกคาบที่ประเสริฐมีแสงส่องใส่ทั่วทุกแดนทางกั้วเกรง

นางจันทาฝันว่า ชีข่างขาวมองใส่พานางจากนครปัญจาต ท้าวฤๅษราชก็ฝันว่า เกิดสระใหญ่หน้าใส่อยู่กลางคุ้ม ในสระมีดอกไม้อันประเสริฐมากมาย และมีบัวสี่ทองสามดอกที่แดงจัด และมีแสงส่องประกายไปจนถึงเมืองพรหม และมีบัวอันรักษาล้อมรอบมากมาย 2

ในตอนที่สังข์ศิลป์ชัยนอนหลับชายเขตแดนท้าวกุมภกันท์ ตอนท้ายโคจรบันก็เกิดนิมิตฝันว่า

ฝันครั้งแรกว่า เกิดลมพายุพัดแรงไปทั่วแดน จนน้ำคือเป็นฟองคลื่นถึงยอดเขาพระสุเมรุ ฝันครั้งที่ต่อมาว่าตนเองได้ทรงธนูไปขายกัษตายเกลื่อนเป็นล้านตน ฝันต่อมาว่า สี่ทราจร้องไปก้องโลก ฝันต่อมาว่า พระอินทร์ประทานพรให้ ฝันต่อมาว่า สังข์ขามจักรวาลมารักษาระวังทวีป ฝันว่าตัวเองมีนาคมาชดเป็นแทนทองให้หนึ่ง 3

1 เรื่องเดียวกัน, หน้า 187.

2 เก็บความจากเรื่องเดียวกัน, หน้า 74 - 5.

3 เก็บความจากเรื่องเดียวกัน, หน้า 172 - 73.

ส่วนความฝันบอกว่าจะมีเหตุร้ายเกิดขึ้น เช่นในตอนท้าวสุคราฐ ฝันว่า มีคนถือ
 สาส์นจากต่างแดนมาถวายมีรูปร่างเป็นยักษ์ เจรจากระคาง แล้วมารนั้นเอามือมาตัดเนื้อ
 เนื้อพระองค์ ฟันแขนขวาขาดจนถึงไหล่ เลือดไหลท่วมแผ่นดิน¹ ความฝันที่ไขในวรรณคดี
 เพื่อบอกเหตุการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้นเหล่านี้ เป็นวิธีการที่วิจิตรออกอุบายให้ทราบเหตุการณ์
 ล่วงหน้าไวก่อน โดยนำเอาความเชื่อของคนในสังคมเกี่ยวกับความฝันมาเป็นเครื่องมือ
 ความฝันเหล่านี้ล้วนแต่ออกมาในรูปของสัญลักษณ์ เช่น ความฝันของนางปทุมมา ภวีภิไธย
 พระจันทร์ คาม เป็นสัญลักษณ์ แสดงลักษณะของผู้มีบุญ คือสังข์ศิลป์ชัย ว่าจะเป็นคนมีอำนาจ
 เหนือคนอื่น มีรูปงาม และมีความสามารถในการรบ ส่วนนางจันทา ฝันถึงช้างเผือก ก็
 เป็นสัญลักษณ์ของสิ่งบุญบารมีกษัตริย์ ส่วนดอกบัวในความฝันของท้าวสุคราฐนั้นก็
 เป็นสัญลักษณ์ที่เหมาะสม เพราะดอกบัวถือว่าเป็นดอกไม้ที่รองบาทพระพุทธเจ้า อีกทั้งในความ
 เชื่อแต่โบราณยังถือว่าดอกบัวเป็นดอกไม้ที่มีบ้านอยู่บนแดนสุชาวดี² ฉะนั้นการฝันเป็นดอก
 บัวสามดอกจึงเป็นสัญลักษณ์ให้คนอ่านใ้ทราบว่าคุณคณที่จะเกิดมาทั้งสามเป็นผู้มีบุญมาจาก
 สวรรค์ และเป็นหน่อพุทธางกูร นับว่าเป็นสัญลักษณ์เหมาะสำหรับเรื่องชาดก

สัญลักษณ์ในความฝันนี้ ควรเป็นสิ่งที่จะนำมาศึกษาต่อไปสำหรับบุคคลที่สนใจในการ
 ศึกษาวรรณกรรม

ง. ความเชื่อในเรื่องผีสังเทวดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์

1. ผีและเทวดา ความเชื่อในเรื่องผีและเทวดานี้มีอยู่ในเรื่องสังข์ศิลป์ชัย
 เป็นความเชื่อแต่โบราณมา

ผี ตามความหมายในเรื่องสังข์ศิลป์ชัย หมายถึงผีเรือน ซึ่งเป็นผีปู่ย่าตายาย
 เรียกว่า ผีคำ เช่นในบทที่ว่า

¹ เก็บความจากเรื่องเดียวกัน, หน้า 9-10.

² Winternitz, Maurice, History of Indian Literature, trans.
 by Mrs. S.Ketkar and Miss. H Kohn, II (2nd ed., Oriental Books
 Reprint Corporation : New Delhi, 1972), p.311.

๓ เป็นเพื่อคำความเข้ม ไซโทสตันทองคำ ท่านคือ 1

ส่วนชีวิตเป็นวิญญานชนิดอื่นไม่มีปรากฏ นอกจากนี้คั้งกล่าวแล้ว ในสังข์ศิลป์ชัย เรียกพวกยักษ์ว่าผี หรือพรายควย เช่นเรียกท้าวกุมภกัณฑ์ ท้าวผียาป เป็นต้น ฉะนั้นนี้จึงอาจหมายรวมทั้งพวกยักษ์ที่มีรูปร่างหน้ากลัว หรือผู้มีอำนาจแต่ไรอำนาจในทางมิชอบหรือกระทำบาปควย

เทวดา เป็นความเชื่อที่ติดมาแต่เดิม มีทั้งเทวดาที่เป็นเทพารักษ์ และเทวดาชั้นดาวดึงส์ คือพระอินทร์ และเทวดาชั้นพรหม คือท้าวสุวัณราช เทวดาเหล่านี้ถ้าพิจารณาจากเรื่องสังข์ศิลป์ชัยจะหมายถึงสิ่งดีที่มาจากช่วยตัวละครของเรื่อง จึงเป็นเทวดาฝ่ายดีเท่านั้น

2. ความเชื่อในเรื่องอาวุธศักดิ์สิทธิ์ ตัวละครที่มีความสามารถมักมีอาวุธศักดิ์สิทธิ์ทั้งนั้น เช่น สังข์ศิลป์ชัยซึ่งเป็นตัวละครเอกของเรื่อง ก็มี ศรขรรค์ เป็นอาวุธศักดิ์สิทธิ์สามารถยิงไปถึงสวรรค์ บาดาล และเมืองครุฑโค มีอำนาจฤทธิ์ต่าง ๆ เป็นต้น

3. การเนรมิตปราสาทและเมือง ก็มีปรากฏอยู่ เช่นพระอินทร์ให้พระเวสสุกรรมมาเนรมิตเมืองให้สังข์ศิลป์ชัยพี่น้องและมารดาอยู่ เป็นต้น

ลักษณะความเชื่อในเรื่องผีต่าง เทวดา อาวุธศักดิ์สิทธิ์ การเนรมิตบ้านเมืองมีอยู่ในวรรณคดีทั้งของภาคกลางและภาคอีสานอยู่ทั่วไป และมีลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่น ท้าวการเกิดมีมาวิเศษที่เหาะได้ พุดโค หรือเวสสันดรชาดก ก็มีบทที่พระเวสสุกรรมมาเนรมิตบรรณเสดาให้พระเวสสันดร พระนางมัทรี และสองกุมาร ประทับในป่าหิมพานต์ เป็นต้น ฉะนั้น ความเชื่อในข้อนี้จึงเป็นความเชื่อพื้นฐานของคนไทยในแถบนี้

ความเชื่อในเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย ทั้งหมดตั้งแต่พิจารณาข้างต้น นอกจากจะเป็นความเชื่อพื้นฐานของคนทั่วไปแล้ว ยังเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดผลให้แกคนบางกลุ่ม ในที่นี้ได้แก่ไทรยู่ ทำนายเหตุการณ์ล่วงหน้า เช่นจากเรื่องสังข์ศิลป์ชัย จะเห็นอิทธิพลของโหราศาสตร์ เมื่อ

1 เรื่องเดียวกัน, หน้า 10.

โหรทำนายว่าอย่างไรก็มีผู้เชื่อถือ แม่ท้าวสุราก็เชื่อถือและยอมปฏิบัติตามจนกระทั่งยอม
 ขับไล่อุคและเมียตนออกไปจากเมือง ฉะนั้น โหรถึงแม้จะไม่ได้เป็นนักรบ เป็นนักศรัย แต่
 ก็เป็นบุคคลที่มีอำนาจอันมองไม่เห็นอยู่เหนือผู้มีอำนาจทั้งหลาย การปกครองสมัยโบราณโหร
 จึงมีอิทธิพลและบทบาทที่จะกำหนดชะตากรรมของบ้านเมืองอย่างมาก

ความเชื่อเหล่านี้มีปรากฏในวรรณคดีไทยทั่วไปทั้งสิ้น แต่อาจจะมีรายละเอียดปลีก
 ย่อยแตกต่างกันออกไป และความเชื่อเหล่านี้ก็ยังส่งผลหรืออิทธิพลต่อสังคมไทยมาจนถึงทุก
 วัน

การปกครอง

การปกครอง เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่สังข์ศิลป์ชัย สะท้อนให้สภาพสังคมสมัยที่เรื่องนี้เกิด
 ขึ้น การปกครองในเรื่องสังข์ศิลป์ชัยนั้นเป็นการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์หรือ
 ราชาธิปไตย มีการแบ่งชั้นการปกครองออกไปตามลักษณะหน้าที่ ดังคำสอนของสังข์ศิลป์ชัย
 ที่สอนวรรณาค ว่า

อันว่าโยเทศท้าว	ทุกหัวแดนดิน
โหล่า ปิยายเหมือน	ฮากของพายัพ
ฝูงหมู่เสนา เทนา	มีคนคงปะเส็ด
เลือกผู้แก้ว	บุนไวกังลำ แทเนอ
ฝูงหนึ่งอำมาตย์น้อย	เอาแอบทางคา
บุนกึ่งเป็นสาขา	งานางละวังไว
องค์กะสัทรไ้	เป็นจอมบึงยอด
ระดูแผยง	ผลลนลุมเทิง ¹

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 301.

จากความในบทกลอนข้างต้น จะเห็นได้ว่า กวีให้ความสำคัญแก่เหล่าไพร่พลมากที่สุดว่า เหมือนดังรากของต้นไม้ तोมาคือเสนาซึ่งต้องเป็นคนดีและกล้าหาญเหมือนกิ่งลำต้น ส่วน อำมาตย์สูงขึ้นมาเหมือนกิ่งก้านสาขาของต้นไม้ ส่วนกษัตริย์นั้น เหมือนกับยอดไม้

การเปรียบเช่นนี้แสดงให้เห็นว่า กษัตริย์และพวกทหาร และขุนนางทั้งหลายจะอยู่ ไม่ไต่ถาราคไพร่พล นับว่าผู้ประพันธ์มีน้ำเสียงของคำที่ยกของไพร่พลว่าเป็นส่วนสำคัญในการปกครอง แต่ที่ต้องแบ่งเป็นชั้นต่าง ๆ ก็เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ทั้ง ความที่ได้ออกมาแล้วจากกลอน เพราะเมื่อทุกคนปฏิบัติหน้าที่ดีก็จะทำให้ชาติเจริญรุ่งเรือง เหมือนกับต้นไม้มีผลดก ก็จะทำให้ประชาชนอยู่ดีมีสุขไปควย น้ำเสียงของกลอนบทนี้จึงแสดง ว่าการปกครองเช่นนี้ไม่ได้มีลักษณะกดขี่ข่มเหง แต่ทุกฝ่ายต่างเห็นความสำคัญของกันและกัน และแบ่งกันทำงาน

ในเรื่องการปกครอง จะกล่าวถึงหน้าที่ของกลุ่มบุคคลดังต่อไปนี้
คือ กลุ่มกษัตริย์ หรือเจ้าเมือง กลุ่มขุนนาง กลุ่มประชาชน และกลุ่มสตรี

ก. กลุ่มกษัตริย์ หรือ กลุ่มเจ้าเมือง

ตัวละครกลุ่มนี้เป็นตัวละครที่สำคัญของเรื่อง ที่ท้าวปรารภคำมุ่งจะแสดงให้เห็น ว่ากษัตริย์หรือเจ้าเมืองที่ดีควรมีลักษณะอย่างไรบ้าง อันนับว่าเป็นข้อคิดที่ดีสำหรับการปกครอง

1. ผู้เป็นกษัตริย์ จะต้องมีความยุติธรรม ไม่เห็นแก่พวกพ้อง ให้รางวัล และ ทำโทษตามผลของการกระทำนั้น ๆ เช่น

๗๔	คั้นว่าไผ่หากทำชอบแท้	ปะสงคแต่งตามเฮา
	อย่าให้เคื่องคำวาย	ราชทานเท่เก้อ
	มันยังทำไปแท้	บัวนางยกต้ม มันเนอ
	พ้อที่วางไฟฟ้า	ผูกแก้อย่าขึ้น แท้เนอ ¹

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 316.

การให้รางวัลสำหรับคนทำดีนั้นก็ใช้อย่างมาก ส่วนคนทำไม่ดีก็ให้ดูและสั่งสอนเหมือนดังลูกว่า

โยธาแท้	ทั้งแคนโดยลูกเขาแล้ว
ในหากนิตอิฐแท้	จอมเจ้าอย่าโดย
เทียบยอมคิดแนบนำ	มาสั่งสอนคะก็ ¹

ลักษณะการปกครองเช่นนี้ เป็นการปกครองที่เจ้าเมืองมีความใกล้ชิดกับประชาชนมาก คือประชาชนเป็นเหมือนลูกของตน

2. กษัตริย์จักต้องเป็นผู้ทรงไว้ด้วยคุณธรรมและศีลธรรม ในเรื่องนี้ได้เน้นให้เห็นว่าผู้เป็นใหญ่จำเป็นต้องมีศีลธรรม อันมี

อันหนึ่งอย่าใดคึกโหล่น	บังเบียดแสนลี้ศักดิ์ ทานเอย
ผู้นี้เป็นทางถึงอะเวจี	บเลี้ยง เชิงฮอน ²

ข้อห้ามไม่ให้โลกจนต้องเบียดเบียนทรัพย์ของผู้อื่น ๆ ในขอนี้มีขอน่าสนใจอยู่อีกตอน คือ

อันหนึ่งเป็นโจรแจ่ง	จึงไฮฮายเฮง
ของเพื่อนเมียน	แพงไว้อ่าชิง เจ้าเอย ³

ซึ่งไม่น่าสอนกษัตริย์ว่าเป็นโจรร้ายก็ขโมยของเพื่อนไม่ได้ ฉะนั้นจึงแสดงอย่างเด่นชัดว่าข้อความนี้เป็นค่านิยมของคนในสมัยนั้นว่าไม่ลักของเพื่อน กวจึงเฉลยนำลงมาให้ไว้ในคำสอนของสังฆศิลาปัยที่สอนพวกยักษ์

1 เรื่องเดียวกัน, หน้า 302.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 315.

3 เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

อันหนึ่งอย่าโศกอ้าง
แสงชมชื่น

ตั้งราชดวงขุน นั้นเนา
ลูกเมียมีเจ้า ¹

ข้อห้ามไม่ให้ไปสู่สมกับลูกเมียของคนอื่น ซึ่งเป็นศีลข้อสาม

อันหนึ่งอย่ามักตาน
วาจาไคคาปะตงค

คำเป่าพางแฉ
อย่าไคคาม้าง ²

ข้อนี้เป็นศีลข้อ 4 ซึ่งเป็นข้อห้ามไม่ให้พูดคำกดบังกลอก พูดสิ่งใดต้องเป็นสิ่งนั้น ลักษณะนี้เป็นข้อสำคัญ เพราะมีขำไว้หลายครั้ง เช่น ในตอนท้าววรุณนาคไม่ยอมมอบนางศรีสุคาจันทร์ หลังแพ้สกา สังขศิปลัษย์ก็ว่าท้าววรุณนาคว่า

^{๓6} บังวาราชานู	ทงเมืองหลักโลก
ลือเลาปากบินแป	เป็นชะเลี้ยวแงงอน กิ่งนี้
จาอีทพุมมะราชัน	แนวหนอกะสัตตา
สัจจะจมอยู่ในวาจา	เที่ยงพระทัยทงหมั้น ³

ฉะนั้น ลักษณะข้อนี้ตรงกับคตินิยมของไทยที่ว่า "เป็นกษัตริย์ตรีตแล้วไม่คืนคำ"

อันหนึ่งละหมูเหตา
กินเมามี่

ขามุคบองชม
โทสโทยพิงเวณ ⁴

ข้อนี้เป็นศีลข้อห้า คือห้ามตมน้ำเมา

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 316.

² เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 287.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 316.

ลักษณะของกษัตริย์ที่ศึกษาในสังขศิลป์ชั้นนี้ จักต้องอยู่ในศีลธรรมที่จริง แต่จะเห็นว่า เว้นทีลข้อหนึ่งไว้ในเรื่องการชาติตัว และในบทกลอนยังมีกล่าวไว้ว่า ภารุวาคณโองงาน หนักก็ไม่ยอมทำ หรือกินสินบน หรือซื้อประจบ เมื่อยามมีความทุกข์คนเช่นนี้ก็หนีหายไป แล้ว ละก็ให้รับกำจัตเสียแตกน ๆ แทะเค็ก ๆ วา

ให้ฮับนางเมื่อนอย

ยายังย่าเสีย 1

ฉะนั้น ศีลธรรมสำหรับกษัตริย์ จึงเป็นศีลธรรมในชั้นที่นำคนให้อยูรอดและปลอดภัย บทกลอน ตอนหนึ่งกล่าวให้รักตนยิ่งกว่ารักใคร่ใคร่ไว้ว่า

ไหวพางคนเฮา

กวาคนทั้งคาย

ทมมลีลัน

เพิงแพงยังยั้ง

ฮักกวาเฮา

ของเลียงลูกเมีย แทะเนอ

สัจจะนั้น

ควนปุ่นเป็นปะนี้ต

ฮักกวาเนอ

ตนเจ้าจิงควนพระเอย 2

แต่ถึงอย่างไรก็ตาม กวีก็เน้นให้เห็นว่าเรื่องสัจจะนั้นสำคัญยิ่งกว่าชีวิตตนเอง และให้รักยิ่งกว่าทรัพย์และชีวิตตนเอง แสดงให้เห็นค่านิยมของสังคมที่ถือว่าคนที่ไม่มีสัจจะเหมือนกับคนไม่มีค่า ไม่มีชีวิต

ศีลธรรมในเรื่องนี้จึงเป็นศีลธรรม เพื่อเป็นข้อปฏิบัติที่สามารถให้คนอยู่รวมกันได้ อย่างสงบ และนำตัวรอด แต่มิใช่เพื่อความหตุคัพน์ใด ๆ ทั้งสิ้นจากกิเลส

1 เรื่องเดียวกัน, หน้า 317.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 304.

3. เรื่องการคบคน เป็นอีกข้อหนึ่งที่มีกล่าวไว้ในข้อพึงปฏิบัติของกษัตริย์ ว่า

ยังบ่พึงเฮาฮัก	สี่คนควนเวน
คนหนึ่ง โมหังบา	เมามัวมีสว่าง
คนหนึ่ง หลับลิ้นลิ้น	บมีฮูคำวัน
คนหนึ่ง แสงเกียคแก	โลพลายลวงสิน
คนหนึ่ง ปุ่นเป็นเลง	บมีเฮอนยาว ¹

ลักษณะของคนหลง คนเกียจคร้าน คนโลภลอลวงเอาทรัพย์สิน และคนเป็นนักเลงไม่มีที่อยู่อาศัย เป็นคนที่ไม่ควรจะคบ จากข้อห้ามนี้อาจแสดงว่าในสังคมของภาคอีสานขณะนั้นมีปัญหาเกี่ยวกับบุคคลเหล่านี้ กวีจึงแสดงลักษณะไว้ว่าเป็นบุคคลไม่ควรคบ เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยแก้ปัญหา เพราะถ้าขอความนี้มีอิทธิพลต่อผู้อ่านผู้ฟัง ๆ ก็จักไม่ปฏิบัติตนเป็นคนเช่นนั้น

4. ในการปกครองบ้านเมือง กษัตริย์ต้องพึงเลี้ยงบุคคลอันควย เช่น

^{๗๗} คองโคกคูฉิคแท	มนต์ตานอยา
ไทคอยคักคี่มัง	เอากำกาวหลายนั้นเนอ ²

การปกครองสมัยนั้น ถึงแม้ว่าเป็นการปกครองที่กษัตริย์มีอำนาจสูงสุดแต่ผู้เดียว แต่ก็ไม่ได้ทำอะไรด้วยวิธีเผด็จการ เพราะจะต้องปรึกษาขอความเห็นผู้อันควยจึงจะเป็นกษัตริย์ที่ดี

5. กษัตริย์ไม่ควรใช้คาถาอาคมต่าง ๆ ดังในกลอนบทหนึ่งพรรณนาว่า

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 302.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 303.

อันหนึ่งอย่าไค้ปึกสาด้วย
แมนวาศูมากนอย

อาคมศิลาปะสาตร์
อ้าวैयाไซ พระเอย ¹

และถ้าววิชาอาคมจะมากนอยแคไหน ก็หีบคเอาไว้มไหญ่อื่นรู ขอนันบัวว่าแสดงคานิยมของ
โบราณทีคนมีวิชาส่วนมากมักสงวนวิชาไว้กับตนเอง ไมยอมถายทอดไหญ่อื่น

ลักษณะของกษัตริย์ทีกล่าวมาทั้งหมด เป็นลักษณะทีปรากฏอยู่ในเรื่องสังข์ศิลป์ชัย
ลักษณะเหล่านี้เน้นทีความประพฤติ โดยอาศัยหลักของพุทธศาสนา และความนิยมของทาง
อิสานเป็นข้อบักคือ หลักเหล่านี้ไมจำเป็นจะต้องเป็นกษัตริย์เท่านั้น บุคคลธรรมดาทั่วไปก็
สามารถนำมาประพฤติได้ แต่ในเรื่องเน้นข้อปฏิบัติสำหรับกษัตริย์ ก็อาจเป็นด้วยกษัตริย์นั้นอยู่ในฐานะประมุข
ทีจะต้องเป็นตัวอย่าง ของประทีนตามคติพุทธศาสนา ท้าวปรางค์คำจึงนำข้อปฏิบัติเหล่านี้มาแสดงเพื่อแนะ
เชิงสอนไว้ในวรรณกรรมเล่มนี้

ประชาชนนั้น ท้าวปรางค์คำต้องการทีจะให้มีความซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อกษัตริย์ จึง
ไค้แต่งให้ประชาชนชาวเมืองจาลันชมยกย่องกษัตริย์อย่างบุชายกย่อง ว่า

๗๘	เชิน ๆ ชาวเบ็งจาล	ยื่นมือพนของ
	คือคูปลาแบนน้ำ	ชมฝนฟ้าไหม

	มาลาเซม	ฉายฮวายพันเพค
	ลาคหลังตั้ง	สองข้างซอดไป ²

หรืออาจจะต้องการแสดงให้เห็นว่า ถ้ากษัตริย์ไค้เป็นคนดีประชาชนจะจงรักภักดีด้วยความ
จริงใจอย่างไรบาง

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 304.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 414.

ลักษณะที่พึงปฏิบัติเหล่านี้ของกษัตริย์นั้น เป็นลักษณะกษัตริย์ในอุดมคติของกวีผู้ประพันธ์ ซึ่งนับว่าเป็นอุดมคติที่มีประโยชน์ต่อสังคมสมัยนั้นที่มีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เพราะถ้าสังคมนั้นมีกษัตริย์ เช่นกษัตริย์ในอุดมคติเช่นนี้ ย่อมทำให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุข ไม่มีการเบียดเบียนกัน

ข. กลุ่มขุนนาง

แม้จะมีบทบาทน้อยในเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย แต่ก็มีส่วนแสดงคตินิยมของกลุ่มขุนนาง ในการปฏิบัติหน้าที่ของตนไว้หลายประการ คือ

1. งานหน้าที่ที่รับมอบหมายมีความสำคัญกว่าเรื่องส่วนตัว เห็นได้จากคำพูดของขุนสีและขุนคอนที่ตอบนางที่มาเกี่ยวพาราสีว่า

๗๙	เพื่อน การพี่เพียง	เทียบทอทอระนี้
	อยาวา เอี่ยมพาลี	เลสสะทาวหานอง

	ยามโคแลงพิก้า	การพระบาทเหนือหัว
	จึงจักปุ่นปะสงคขอ	ยอดมามวนนอม ¹

แสดงให้เห็นว่าขุนนางข้าราชการที่ดีต้องเห็นงานหน้าที่สำคัญ และความคั่นก็ได้รับรางวัลตอบแทน คือ

80	ยังเลาปะลิตกั้ง	ขุนคอนคนขนาค
	ปุกให้เป็นหนอทาว	กมเซอชาตพระองค์
	วางคนพอม	พอแสนสมปโยชน
	กับทังสีสวาทน้อย	กมทาวกั้งเคี้ยว ²

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 51.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 69 - 70.

ความดีที่ได้รับผลตอบแทนอย่างรวดเร็วทันตา จึงมีอิทธิพลใหญ่อันเห็นคุณของความดี และ
ใครปฏิบัติตนดีบ้าง จึงเป็นลักษณะหนึ่งของขุนนางในอุดมคติที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสาน
ฉบับนี้

2. ข้าราชการที่เป็นทหารยอมตายเพื่อหน้าที่ในสนามรบในเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย¹
มีฉากการรบมาก นายทหารทุกคนที่ออกรบจะมีความกล้าหาญ และมักแสดงทัศนคติเกี่ยวกับการรบไว้อย่างคลั่งกันว่า

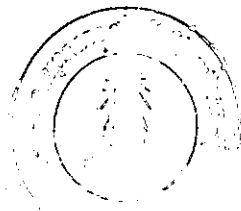
81	กูจักปองปูนให้ นับแต่เกิดแก่ไค ยังไปมีหอนสู มามัวเซ็น เป็นที่อำอาษาหน้า แห่งสุดชั่วเมียน	เห็นมือมันก่อน โดยเกาโกทวัสสานี้แล้ว คนชาติชายเด็ก ชมเฮาเป็นน้อย ฝูงยิงโยฮอ น่านองเพื่อนพล ¹
----	---	--

นี่เป็นคำพูดของเพชรไคที่กล่าวหลังจากน้องถูกฆ่าตายในสนามรบ ตัวเองก็ยอมสู้ตายก็ว่าจะ
หนี หรือคำพูดของท้าวกุมภกัณฑ์เองที่ว่า

82	ลอนจักตั้งดาวคู ชิวาตายกางกับดาว คิงโจจำ เขาจักเตียนตอหนา	ฮอยไฟพยามหยัน แลนอ ชแนงเหมือนไหม พายลนอาอาด หุฮุมนัน แลนอ ²
----	--	---

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 220.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 263.

จากความสำเร็จการตายในสนามรบนั้นมีเกียรติ ถ้ายอมแพทอยที่พกดัดจะถูกหยามหยัน นี่จึงนับเป็นค่านิยมอันหนึ่งสำหรับนักรบของสังคมในภูมิภาคนั้นที่ต้องการคนกล้าหาญ และน่าสังเกตว่าสังคมขณะนั้นอาจจะมีการรบกันอยู่บ้าง จึงเกิดวรมกรรมให้คุณค่าทางค่านปลูกใจให้เกิดความกล้าหาญ เช่นนี้

ค. ประชาชน

ประชาชนคนสามัญ มีกล่าวถึงไว้น้อยมาก ส่วนมากไม่ได้แสดงความคิดเห็นอะไร เป็นแต่ออกมาแสดงความชื่นชมกับกษัตริย์ หรือบุคคลต่าง ๆ ที่เดินทางมาสู่เมือง ส่วนที่พรรณนาถึงประชาชนมักจะพรรณนาสั้นเพียงว่า

83 บัญหิมินลาน	ลงแจกพานเพชร
พระนิวเสียงสุม	สูกันกินเหลา
คนแกมแก้ว	พระวาราหลิณมวน
บางผองยังชอบชู	ชมชอนสวกลเสน่ห์ ¹

ภาพที่ได้จึงเป็นภาพของการเล่นร่วมสนุกสนาน กินเหลาอาหาร การเล่นสนุก และการเกี่ยวพาราสีกันเท่านั้น และปรากฏคล้าย ๆ กันในทุกแห่ง ภาพเหล่านี้แสดงให้เห็นว่ายามบ้านเมืองมีเหตุการณ์พิเศษที่คี่ ชาวเมืองก็จะมาร่วมสนุกรื่นเริงอย่างไรบ้างเท่านั้น แต่ไม่ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนต่อสภาพสังคมของเขาแต่อย่างใด

ง. กลมสตรี

สตรีที่มีปรากฏอยู่ในเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย ล้วนแต่แสดงทัศนคติของตนเองว่า สามีเป็นบุคคลที่น่าเคารพและเป็นเกียรติของภรรยา ดังคำพูดของนางจันทาคอนท้าวกุศราจะออกบวชว่า

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 414.

แคนแต่สองก่อสร้าง
คั้นว่าไภพระองค์สิ

มีพากพอยามหนึ่งนั้น
ส่วนตนตายเมี้ยน ¹

ความนี้แสดงว่าสำคัญมาก ถ้าขาดไปก็เหมือนชีวิตนั้นสิ้นลง และมีบางตอนที่เปรียบสามมีเหมือนหัวแหวน ถ้าขาดไปเรือนแหวนก็หมดสง่า นอกจากนี้ฐานะของสตรีในเรื่องนี้ยังไขลुकเป็นเครื่องกำหนด ถึงความว่า

84 ใญ่บุญนัยคามไค
เฮาจักปุ่นแตงตั้ง

บุตตาทนปะเสลิต
นางนั้นเอกโทน แท้แล้ว ²

ฉะนั้น การมีบุตรในสมัยก่อนจึงถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะให้แม่อยู่ฐานะสูงค่าเพียงไร

สตรีในเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย ไม่ถูกกดขี่มากนัก เพราะยังยอมรับความสามารถของผู้หญิงในทางด้านการปกครองให้ เขามีส่วนปกครองบ้านเมือง เช่นในตอนหัวเวศุราชออกผนวช ก็มอบบ้านเมืองให้นางจันทาคูแฉแทน และนางจันทาก็เป็นผู้มีความรู้สามารถสอนอีกให้เสนาชาราชการ ถึงความว่า

85 เทพีเพี้ยน
ทั้งปวงนอม
ใญ่บพน

สั่งสอนแสนท้าว
ปะนมเจียมจำฮิต
เพลาล้ำลวงคอง ไค้แล้ว ³

ความตอนนั้นสะท้อนให้เห็นว่าสภาพการศึกษาในสมัยก่อนของภาคอีสานเปิดโอกาสให้หญิงได้ศึกษา และหญิงที่มีความรู้ได้รับการยอมรับในสังคม

1 เรื่องเดียวกัน, หน้า 25.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 72.

3 เรื่องเดียวกัน, หน้า 28.

ลักษณะการปกครองของเรื่องสังข์ศิลป์ชัย ที่ยกมาพิจารณาจากพฤติกรรมของคน ทั้งสี่กลุ่ม จะเห็นได้ว่า การปกครองของทางภาคอีสานนั้นขึ้นอยู่กับจารีตและท่านองคคองธรรม ที่ทางภาคอีสานเรียกว่า "ฮีด ลิบสอง คองลิบสี่" (จารีต 12 ประการ และคองธรรม 14 ประการ) เป็นพื้นฐานในการกำหนดพฤติกรรมว่าถูกผิดอย่างไร และถ้าทำผิดก็ถือว่าโทษหนัก เช่นท้าวกุมภกัณฑ์ลักพานางศุภคามาโดยไม่ว่างมือฮีด เมื่อสั่งสอนแล้วไม่เชื่อก็ต้องถูกฆ่าตาย ไปเป็นตน ฉะนั้น ฮีดและคองจึงเปรียบเสมือนกฎหมายที่สำคัญสำหรับสังคมอีสานในสมัยนั้น ที่ใช้เป็นหลักในการปกครองบ้านเมือง

บุทวิธิการรบ

ในสังข์ศิลป์ชัย มีข้อน่าสังเกตคือ การเดินทางของสังข์ศิลป์ชัยจะเห็นได้ว่าทั้งสามคือ สังข์ สังข์ศิลป์ชัย สีหราช ไม่ค่อยได้เดินทางพร้อมกัน ส่วนมาก สังข์จะออกเดินทางนำไปก่อน แล้วสังข์ศิลป์ชัยจึงเดินทางตามไป ส่วนสีหราชมักรออยู่ข้างหลัง เมื่อมีศึกใหญ่จึงเดินทางไปช่วยเหลือ ลักษณะนี้คล้ายลักษณะของการจัดทัพที่ประกอบไปด้วยทัพหน้า สำหรับบุเหตุการณล่วงหน้า และคูลาดเลาทาง ๆ ส่วนทัพต่อมาก็คือทัพหลวง ซึ่งมีแม่ทัพสำคัญ เช่นกษัตริย์คุมมาเองเป็นทัพใหญ่ แล้วจึงมีทัพหลังที่คอยส่งกำลังสนับสนุนอีกทีหนึ่ง ดังนั้น การเดินทางของทั้งสามคนจึงมีลักษณะของการจัดทัพตามหลักการรบนั่นเอง นับว่าเป็นบุทวิธิการรบที่แทรกเข้ามาในเรื่องตอนหนึ่งอย่างเหมาะสม เพราะสังข์ศิลป์ชัย มีใจเป็นเพียงเรื่อง จักร ๆ วงศ์ ๆ ธรรมดา แก่เรื่องการรบก็เป็นส่วนสำคัญของเรื่องด้วย

คานิยมในคานประเพณี

ประเพณีในสังข์ศิลป์ชัย นั้น มีตั้งแต่ประเพณีการเกิด การบวช การเผาศพ การราชาภิเษก การรับแขกเมือง แต่ละประเพณีก็มีลักษณะต่าง ๆ กัน และมีอยู่ในหนังสืออย่างตรงไปตรงมาอยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องนำมากล่าวไว้ ในที่นี้จึงจะพิจารณาเฉพาะคานิยมที่แสดงให้เห็นจากประเพณีเหล่านี้ คือ

ก. คำนิยมในเรื่องความสนุกสนาน และความมั่งคั่ง ประเพณีในเรื่องสังข์ศิลป์ชัย จะทำอย่างหรูหราใหญ่โตแสดงว่ามีฐานะมั่งคั่ง และจะเน้นเรื่องความสนุกสนานรื่นเริง เช่นในตอนท้าวสุทราขบรรพชา ก็มีการเล่นดนตรีประกอบในขบวนแห่

พั้งบินเพรีก่อง

ละงมเสียงสูมี¹

และในเวลายกขบวนก็มีการแห่อย่างใหญ่โตว่า

86 เส้น ๆ ข่าง
มาแผลอม
พลพวกเทา
บัวนางถ้อ

ชายเชิงยกย่าง
ละวังแสสูมะฮาม
เคินคุงคาละวัง
เคื่องทงแถวกาง²

ฉะนั้นค่านิยมในเรื่องความหรูหราสนุกสนาน เพื่อแสดงฐานะซึ่งติดอยู่ในสังคมไทยมาจนกระทั่งทุกวันนี้ จึงมีรากฐานมาแต่ค่านิยมในอดีต ซึ่งมีปรากฏอยู่เสมอแม้ในวรรณกรรมท้องถิ่น เช่น สังข์ศิลป์ชัย

ข. ค่านิยมในเรื่องการแสดงความเคารพ เมื่อตัวละครเดินทางไปเมืองที่มีไฮ้ศักดิ์ศรี ก็มีการเข้าไปแสดงความคารวะต่อเจ้าของที่ และเมื่อจะเดินทางกลับก็ต้องขอก เจ้าท่านอง ไปมาลาไหว้ เช่นท้าวสุทราขจะกลับก็ต้องไปขอราราขครูเมืองจำปา ว่า

คอมอำแถว
เอ็งชูลีสมน

เดรีใหญ่สี่ลา
สังคินหาทอง³

1 เรื่องเดียวกัน, หน้า 26.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 26 - 7.

3 เรื่องเดียวกัน, หน้า 37.

ค่านิยมนี้ติดอยู่ในสังคมไทยมาจนทุกวันนี้ ไม่ว่าจะเป็นสังคมในภาคอีสาน หรือสังคมไทยภาคกลาง

ค่านิยมทั้งสองประการนี้ เป็นค่านิยมที่สำคัญและเห็นเด่นชัดจากประเพณีของภาคอีสานที่ปรากฏในเรื่องสังข์ศิลป์ชัย

ปัญหาเรื่องเชื้อชาติ

ในเขตแดนอีสานแต่เดิมมาเป็นที่อยู่ของคนหลายเผ่าพันธุ์ เช่น ข่า ลัวะ เป็นต้น ดังนั้นจึงน่าจะพิจารณาว่าเรื่องสังข์ศิลป์ชัยที่มีการรบระหว่างมนุษย์กับนาค กับยักษ์นั้น อาจจะเป็นการรบระหว่างชนชาติก็เป็นได้ เพราะนาคนั้นอาจจะหมายถึงพวกที่นับถือศาสนาพราหมณ์ ที่บูชางูก็เป็นได้ นอกจากนี้ท้าววรุณนาคในเรื่องนี้ยังมีเหตุ 4 องค์คล้ายกับกษัตริย์ทางด้านขวาอีกด้วย ดังบทพรรณนาตอนหนึ่งครุฑว่า

87 พมิด

บอากตั้งอยู่ใด

เทวีทั้งสี่

ผยองเด่นเกียดเงง¹

ฉะนั้นนาคนี้อาจไม่ใช่สัตว์เทวเจตนาก็เป็นได้ นาคในที่นี้จึงอาจหมายถึงคนเชื้อชาติทางเอเชียใต้ที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในแถบนี้ เพราะในประวัติศาสตร์ผู้มาตั้งอาณาจักรพูนัน ก็เป็นชาวอินเดีย ชี้อชวนเขียน

ส่วนพวกยักษ์นั้น ก็อาจเป็นมนุษย์เช่นเดียวกัน ทั้งนี้อาศัยหลักการพิจารณาจากภาพวาดภาพยักษ์ว่า จะเริ่มตนวาดจากภาพมนุษย์ก่อน แล้วจึงเติมหนวดเติมเคราเข้าไป จึงสันนิษฐานว่า ยักษ์นั้นก็คือมนุษย์ที่มีรูปร่างใหญ่และหนวดเครารุงรังอยู่ในป่า ยังไม่มีความเจริญเท่าไรนัก

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 296.

ฝ่ายตัวละครที่ว่าตนเองเป็นมนุษย์นี้ ก็อาจเป็นมนุษย์ที่ได้รับอารยธรรมต่าง ๆ มีความเจริญขึ้นมาแล้ว

ฉะนั้น สงครามที่เกิดขึ้นในเรื่องสังข์ศิลป์ชัย จึงอาจเป็นเรื่องเล่าสืบทอดกันมาถึงเรื่องราวของการรบแย่งชิงอำนาจกันของกลุ่มชนในภูมิภาคนั้น จนกลายเป็นนิทานพื้นบ้านก็ได้

การศึกษาสังข์ศิลป์ชัยในเชิงสังคมในบทนี้ ได้ศึกษาสภาพสังคมที่นาสนใจบางประการที่ปรากฏในเรื่องสังข์ศิลป์ชัย เพราะอิทธิพลของวรรณกรรมย่อมมีอยู่เหนือสังคม เช่นเดียวกับอิทธิพลของสังคมที่มีต่อวรรณกรรมเมื่อวรรณกรรมนั้นเกิดขึ้น ฉะนั้น สังข์ศิลป์ชัย จึงเป็นวรรณกรรมที่ทั้งตามและนำสังคมยุคที่วรรณกรรมเรื่องนี้เกิดขึ้น

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย